

Nr 279.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående prisrabatterande åtgärder på jordbrukets område m. m.; given Stockholms slott den 23 maj 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Axel Gjöres.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 maj 1941.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres:

I proposition (nr 278) denna dag till riksdagen har Kungl. Maj:t, på hemställen av chefen för jordbruksdepartementet, framlagt förslag till åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. I anslutning därtill har föredraganden anmält, att förslag till de åtgärder, som i prisrabatterande syfte kunna befinnas påkallade, kommer att av mig föreläggas Kungl. Maj:t.

Jag ber nu att få anmäla ifrågavarande ärende.

Innan jag går närmare in på detsamma får jag inledningsvis hänvisa till de redogörelser för nu gällande bestämmelser i fråga om prisrabattering å matfett och utbetalning av förmalningsersättningar, vilka återfinnas i propositionen nr 278 å sid. 11 och 12, 23 och 24 samt 65. Ytterligare må

hänvisas till de förslag till åtgärder i förevarande avseenden, som av statens livsmedelskommission i skrivelse den 16 april 1941 framlagts och vilka i väsentliga delar finnas återgivna i nyssnämnda proposition å sid. 44—47 samt 53 och 54.

Frågan om genomförande av rabatteringsystem för mjölk har av *livsmedelskommissionen* i annan skrivelse av den 16 april 1941 upptagits till ytterligare diskussion. I anslutning till vad i kommissionens i propositionen nr 278 återgivna skrivelse anförts om inställande av hushållsmargarintillverkningen under sommarhalvåret 1941 har kommissionen efter en redogörelse för gällande prisrabatteringsystem för matfett framhållit, att detta system torde vara väl ägnat att motverka den fara, som genom de på grund av kristiden undan för undan stegrade levnadskostnaderna uppstått för minskning av matfettskonsumtionen inom de mindre bemedlade klasserna, samt att det synes angeläget, att åtgärder vidtagas med syfte att motverka jämväl faran för minskning av mjölkkonsumtionen inom berörda samhällsklasser. Vådan för folkhälsan av en sådan minskning ligger, framhåller kommissionen, med hänsyn till mjölkens stora näringsvärde i öppen dag. Särskilt för barn är det av största vikt, att mjölkkonsumtionen hålles uppe vid en tillfredsställande nivå. Därest tillverkningsförbudet för hushållsmargarin kommer till stånd, framstår det tillika såsom önskvärt att bereda de mindre bemedlade familjerna en ytterligare kompensation för den ökning av hushållsutgifterna för matfett, som tillverkningsförbudet måste medföra. Kommissionen förordar därför genomförandet av ett rabatterings-system även för mjölk.

Departements-
chefen.

Vid anmälan av frågan om reglering av statsutgifterna under elfte huvudtiteln för budgetåret 1941/42 framhöll min företrädare i ämbetet, att vid sidan av medel för täckande av kostnaderna för krisorganens verksamhet betydande belopp för reglerande åtgärder i olika hänseenden, såsom matfettsrabattering och förmalningsersättningar, med sannolikhet skulle bliva erforderliga. Då det vid ifrågavarande tillfälle icke var möjligt att beräkna behovet av medel för sådana ändamål, förutsattes att eventuellt behövliga medel skulle få utgå från blivande förskottsstat för försvarsväsendet m. m. Sedan livsmedelskommissionen numera framlagt förslag till åtgärder av förut antytt slag och i samband därmed verkställt beräkningar rörande kostnaderna för deras genomförande, föreligga möjligheter att med visst mått av tillförlitlighet uppskatta medelsbehoven för ifrågavarande ändamål. På grund härav böra nu anslag äskas å budgeten.

De skäl som föregående år talade för genomförande av *prisrabattering å matfett* för de bredare folklagen föreligga alltjämt och ha med hänsyn till de alltmera stegrade levnadskostnaderna erhållit än mera ökad tyngd. Prisrabatt å matfett torde därför böra utgå även under nästa budgetår.

I anslutning härtill må nämnas, att Kungl. Maj:t, såsom framgår av den redogörelse för hithörande åtgärder, till vilken förut hänvisats, vid sidan av den gällande matfettssrabatteringen bemyndigat livsmedelskommissionen att till mejerierna utbetala ersättning med 50 öre per kilogram smör, som tillverkas vid mejeri efter den 25 maj 1941, allt under förutsättning att Svenska mejeriernas riksförening u. p. a. från och med den 26 maj 1941 sänker riksnoteringen å runmärkt smör med 50 öre per kilogram. Syftet med denna åtgärd är att under den tid tillverkning av hushållsmargarin är nedlagd begränsa konsumenternas kostnader för matfettsförsörjningen. Under innevarande budgetår skola kostnaderna härför bestridas från reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. För nästkommande budgetår måste medel beräknas härför vid sidan av de medel som avses för den fortsatta matfettssrabatteringen enligt hittills gällande grunder.

Ett ytterligare led i det förut omnämnda syftet att nedbringa levnadsomkostnaderna för de mindre bemedlade samhällsklasserna avses med livsmedelskommissionens förslag att införa prisrabattering å konsumtionsmjölk. Enligt kungörelse denna dag har Kungl. Maj:t också förordnat om genomförande av prisrabattering å mjölk. De meddelade bestämmelserna innebära, att rabattkort skola utdelas, vilka berättiga till prisrabatt vid inköp av mjölk för förbrukning i enskilt hushåll. Sådana rabattkort tilldelas utan behovsprövning barn under 16 år, vilkas föräldrar ej upptagits till en beskattningsbar inkomst av 1 000 kronor och ej ha en förmögenhet större än 20 000 kronor, under förutsättning att vederbörande icke är innehavare av brukningsdel, varå regelmässigt finnas en eller flera kor eller tillhör sådan persons hushåll. Motsvarande regler gälla för åldringar, födda före den 1 januari 1874. Vidare må efter särskild behovsprövning andra personer än de nu nämnda kunna erhålla rabattkort. Avsikten är att varje rabattberättigad person skall erhålla en halv liter mjölk om dagen efter ett pris, som är 10 öre per liter lägre än det som gäller i allmänna handeln.

Såsom livsmedelskommissionen framhållit har rabatteringsystemet för matfett endast i mycket begränsad omfattning kommit jordbrukarna till direkt nytta. Det måste emellertid anses vara ett berättigat önskemål, att den ekonomiska förmån, som rabatteringen innebär, även kommer denna del av befolkningen till godo. För ernående av detta syfte har kommissionen förordnat, att rabattkort för inköp av mjölk och matfett skulle tilldelas producenthushåll efter samma grunder som gälla för befolkningen i övrigt, dock med rätt för medlemmarna av dessa hushåll att helt eller delvis utbyta rabattkortet mot sådana gällande för inköp av kraftfodermedel. Då detta förslag innebär en skäligen lösning av föreliggande spörsmål, förordar jag det sammans genomförande. I samband härmed torde dock den nuvarande förmögenhetsgränsen för personer, som erhålla rabattkort, böra sänkas i enlig-

het med livsmedelskommissionens förslag från 20 000 till 15 000 kronor. De nu berörda nya bestämmelserna om rabatteringar böra träda i kraft efter ingången av nästa skördeår. I övrigt torde, såvitt nu kan bedömas, några mera väsentliga ändringar i gällande bestämmelser om prisrabattering å matfett och mjölk icke vara påkallade.

Kostnaderna för genomförande av prisrabatteringarna å matfett och mjölk i enlighet med livsmedelskommissionens förslag ha av kommissionen beräknats till sammanlagt 90 000 000 kronor, varav 65 000 000 kronor avsetts för förbilligande av smör och annat matfett samt 25 000 000 kronor för förbilligande av konsumtionsmjölk. Med hänsyn till de ökade kostnader, som uppstå för prisnedsättningen å smör för tiden intill dess margarintillverkningen ånyo kommer att upptagas, torde ifrågavarande kostnadsbelopp böra höjas med 8 000 000 kronor. Sammanlagt skulle alltså för rabatteringar å matfett och mjölk erfordras ett belopp av 98 000 000 kronor. Med hänsyn till dessa båda rabatteringers nära samband med varandra torde kostnaderna för desamma böra avföras å ett gemensamt anslag, förslagsvis benämnt Prisrabattering å matfett och mjölk. Anslaget bör givas reservationsanslags natur.

Av den i propositionen nr 278 lämnade redogörelsen för de skilda åtgärder i prisreglerande syfte som vidtagits inom jordbrukets område framgå även de nu gällande reglerna för utbetalning av förmalningsersättningar. Syftet med desamma är att förhindra att de höjda producentpriserna å brödsäd skola medföra en ökning av mjölpriserna. Med hänsyn till den vikt som under nuvarande förhållanden måste tillmätas mjöl såsom livsmedel för de bredare folklagren och de återverkningar en förhöjning av priset skulle få för de mindre bemedlade befolkningsgrupperna synas från statens sida alltjämt åtgärder böra vidtagas för att hålla nere priserna å mjöl. Såsom livsmedelskommissionen framhållit är det nuvarande systemet icke utan sina olägenheter; särskilt framträdande torde vara att jordbrukare i samband med förmalning för eget behov skola uppbära kontant ersättning av staten, då förmalningsersättningen i regel överstiger den till kvarnen utgående mallönen. Med hänsyn härtill synes i enlighet med vad livsmedelskommissionen föreslagit förmalningsersättningen vid löneförmalning böra nedsättas till ett belopp som motsvarar den lägsta mallönen, vilken för närvarande utgör 2 kronor per deciton.

Kostnaderna för statsverket med en anordning enligt livsmedelskommissionens förslag äro i nuvarande läge svåra att beräkna. Utgående från nu gällande pris å höstvete och höstråg samt i stort sett oförändrade mjölpriser har livsmedelskommissionen uppskattat kostnaderna för förmalningsersättningar för budgetåret 1941/42 till omkring 33 000 000 kronor. Jag förordar, att detta belopp anvisas under elfte huvudtiteln. På grund av osäkerheten i beräkningarna torde anslaget, i likhet med vad som gäller för innevarande budgetår, böra betecknas såsom förslagsanslag.

I proposition nr 276 till 1940 års lagtima riksdag förordade föredragande departementschefen, att Kungl. Maj:t skulle erhålla befogenhet att utan hinder av meddelade beslut eller gjorda uttalanden handha jordbruksregleringen samt vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i densamma. Jordbruksutskottet (utlåtande nr 60) biträdde departementschefens förslag. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t ansett sig oförhindrad att, utan att avvakta riksdagens ställningstagande, genomföra de förut omnämnda åtgärderna till allmänt förbilligande av smör samt medgiva prisrabatterning å mjölk. Förhållanden av liknande art kunna inträda under nästkommande budgetår. Härtill kommer att det, oavsett den framtida utvecklingen, kan visa sig ändamålsenligt att grunderna för de olika prisrabatteringssystemen jämkas i syfte att få till stånd en samordning av dem. Det synes därför angeläget, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen äger vidtaga av omständigheterna föranledda ändringar i de olika rabatteringssystemen.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln anvisa

dels till Prisrabattering å matfett och mjölk ett reservationsanslag av kronor 98 000 000,
dels ock till Förmalningsersättningar ett förslagsanslag av kronor 33 000 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Blomqvist